

09.04.2019

Засідання Ради президентів академій наук України 3 квітня 2019 року

3 квітня 2019 р. в будівлі Президії Національної академії наук України відбулося чергове засідання Ради президентів академій наук України ([Національна академія наук України](#)).

Участь у зібранні взяли президент НАН України академік НАН України Б. Патон, президент Національної академії аграрних наук (НААН) України академік НААН України Я. Гадзало, президент Національної академії медичних наук (НАМН) України академік НАМН України, член-кореспондент НАН України В. Цимбалюк, головний учений секретар НАМН України, член-кореспондент НАМН України В. Міхньов, президент Національної академії педагогічних наук (НАПН) України академік НАН України та НАПН України В. Кремень, віце-президент – керівник Київського регіонального центру Національної академії правових наук (НАПрН) України академік НАПрН України Н. Кузнецова, президент Національної академії мистецтв (НАМ) України академік НАМ України А. Чебикін, віце-президент НАН України академік НАН України А. Загородній, головний учений секретар НАН України академік НАН України В. Богданов, академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В. Локтєв.

На засіданні Ради розглядалися питання про висновки та пропозиції Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій за результатами заслуховування звітів головних розпорядників бюджетних коштів, що здійснюють наукову та науково-технічну діяльність (доповідав голова Ради академік НАН України Б. Патон); про пропозиції до проекту державної стратегії розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності (доповідав академік НАН України А. Загородній); про визначення обсягів бюджетного фінансування академічного сектору науки та про умови оплати праці наукових працівників на 2020 р. із урахуванням положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (доповідав академік НАН України В. Богданов); про підготовку видання багатотомної «Великої української енциклопедії» (інформував академік НАН України В. Локтєв).

При обговоренні першого питання учасники засідання відзначили, що висновки Наукового комітету зроблено на основі фрагментарних показників діяльності академій наук, які він визначив на свій розсуд. Серед пропозицій Наукового комітету є й такі, що прямо суперечать чинному законодавству. Йдеться, зокрема, про позбавлення статусу головного розпорядника бюджетних коштів галузевих академій наук, а також передачу відповідних установ у профільні міністерства, позбавлення Національної академії медичних наук України клінік, приєднання галузевих наукових установ до установ НАН України або передачу їх у відання профільних міністерств, інтеграцію з університетами та, врешті, зовсім не зрозумілу пропозицію перетворення Національної академії мистецтв України на суто мистецький

заклад. За одностайною думкою учасників засідання, запропонована «реорганізація» національних галузевих академій наук може зруйнувати збалансовану вітчизняну модель організації наукових досліджень, яка за наявності найменшого з європейських країн рівнів фінансування науки все ж забезпечує непоганий рівень досліджень за найбільш важливими напрямками.

За результатами обміну думками було вирішено підготувати відповідне звернення Ради президентів академій наук України до Прем'єр-міністра України – голови Національної ради України з питань розвитку науки і технологій В. Гройсмана.

Щодо другого питання порядку денного академік НАН України А. Загородній поінформував присутніх, що на виконання постанови Загальних зборів НАН України від 26.04.2018 «Щодо Звіту про діяльність НАН України у 2017 році та завдань на наступний період» постановою Президії НАН України від 13.06.2018 № 191 було утворено робочу групу НАН України з підготовки пропозицій до проекту державної стратегії розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності. Її керівником призначено віце-президента НАН України академіка НАН України А. Загороднього. До складу Робочої групи увійшли провідні вчені НАН України, керівники її наукових установ, а також представники національних галузевих академій наук. Робоча група підготувала пропозиції до проекту державної стратегії розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності, які було схвалено на засіданні Президії НАН України 27 березня 2019 р.

У пропозиціях до проекту Стратегії зазначено, що головною її метою має стати підвищення конкурентоспроможності наукової сфери і забезпечення на основі науково-технічного поступу високих темпів економічного, соціального та культурного розвитку суспільства. На основі аналізу стану наукової і науково-технічної сфери у проекті визначено основні засади її розвитку й шляхи оптимізації. Велику увагу приділено податковому стимулюванню науково-технічної та інноваційної діяльності – сформульовано конкретні напрями та механізми податкового стимулювання всіх суб'єктів інноваційного ланцюга – від наукових установ до промислових підприємств, які виконують або замовляють дослідження і розробки.

У пропозиціях до проекту Стратегії визначено першочергові заходи щодо підвищення ефективності наукових досліджень у Національній академії наук України та національних галузевих академіях наук, а саме: визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень, оптимізацію мережі наукових установ на основі їхнього оцінювання за методикою, що враховує міжнародний досвід; інвентаризація матеріально-технічної бази наукових установ і запровадження заходів із підвищення ефективності використання їхніх майнових комплексів; розвиток наукової інфраструктури.

Рада схвалила, в основному, проект пропозицій до проекту державної стратегії розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності й рекомендувала врахувати при їхньому доопрацюванні висловлені під час засідання Ради пропозиції та зауваження.

Щодо наступного питання порядку денного академік НАН України В. Богданов нагадав, що Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначено (ст. 48), що «Держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України», а до 2025 року буде забезпечено (ст. 47) «збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3 відсотків валового внутрішнього продукту – показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу». Цим Законом також встановлено (ст. 36), що «Держава гарантує встановлення ставок (окладів) науковим працівникам державних наукових установ (вищих навчальних закладів), виходячи з розрахунку посадового окладу молодшого наукового співробітника на рівні не нижче подвійної середньої заробітної плати у промисловості в цілому по Україні». Понад те, ці положення має бути введено в дію вже з 1 січня наступного, 2020 р. Водночас, прикінцевими положеннями Бюджетного кодексу України (п. 26) встановлено, що норми і положення цього Закону застосовуються «у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів...».

Реально всі останні роки бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності в Україні ніколи не перевищувало 0,4 % ВВП та має стійку тенденцію до скорочення, а у поточному році складає «рекордні» 0,16 %.

Упродовж усіх останніх років Національна академія наук України та національні галузеві академії України працюють в умовах хронічної нестачі обсягів бюджетного фінансування за рахунок коштів загального фонду держбюджету. Через дефіцит фінансування в багатьох бюджетних наукових установах НАН України протягом останніх років суттєво (на 20 %) скорочено штатну чисельність співробітників (із 37,5 тис. у 2016 р. до 29,7 тис. у 2019 р.), вимушено запроваджувався режим неповного робочого часу, працівникам надавалися відпустки без збереження заробітної плати, практично призупинилася закупівля унікального імпортного наукового обладнання, не проводилися капітальні ремонти тощо. Такий дефіцит асигнувань академічної науки відбувається на тлі традиційного суттєвого відставання показників фінансування наукової галузі України від показників навіть наших найближчих сусідів із країн Центральної та Східної Європи (Румунії, Угорщини, Польщі, Чехії, Словаччини), де обсяг видатків на одного співробітника у 3–10 разів вищий.

Учасники засідання у виступах зазначили, що розуміють складнощі поточної фінансово-економічної ситуації в державі та відсутність можливості забезпечити в повному обсязі законодавчо визначених потреб у бюджетному фінансуванні наукової та науково-технічної діяльності. Проте неврахування найнеобхідніших потреб академій у додаткових коштах украї ускладнює належне виконання їхніх статутних завдань.

З огляду на досить тривожну ситуацію, що склалася з підтримки державою наукової галузі, зібрання ухвалило рішення про доцільність

підготовки звернення Ради президентів академій наук до Кабінету Міністрів України з клопотанням про врахування найнеобхідніших потреб академічної науки при коригуванні державного бюджету поточного року та плануванні бюджету наступного року.

На завершення засідання присутні заслухали інформацію академіка НАН України В. Локтева про співпрацю Національної академії наук України та національних галузевих академій наук України у підготовці багатотомної «Великої української енциклопедії» й ухвалили рішення, спрямоване на активізацію взаємодії національних галузевих академій наук України з Державною науковою установою «Енциклопедичне видавництво» і державну підтримку підготовки та видання «Великої української енциклопедії».